

Ishaja vsak dan razen nedelj in praznikov. — Issued daily except Sundays and Holidays.

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF ILLINOIS JUL 3 1928

PROSVETA

Uredništvo in uredniški prostor: 2857 E. Lawrence Ave. Office of Publication: 2857 South Lawrence Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXI. Chicago, Ill., ponedeljek, 2. julija (July 2), 1928. Subscription \$3.00 Yearly STEV.—NUMBER 154

Krvava bitka med stavkokazi in rudarji

Sedem ranjenih, ko so stavkarji v Kansasu hoteli pregovoriti petorico stavkokazov iz Oklahome, naj se vrnejo domov. — Rudarski odborik ima prestreljen vrat in nogo in piket John Strahota izgubil oko. — Zapor-na povelja za odbornike unije. — Premogovnik v severnem Illinoisu dinamitiran.

Minden, Mo., 30. jun. — Prvi nemiri na polju premoga v Kansasu so izbruhnili večeraj zjutraj, ko je Western Coal Mining Co. hotela odpreti premogovnik No. 23 s stavkokazi. Premogovnik se nahaja na kansaški strani meje. Družba je najela manjše število stavkokazov iz Oklahome. Ko so stavkokazi prišli sem, so prišli stavkujoči rudarji z njimi v dotiko in jih zlepa nagovarjali, naj se vrnejo tja, odkoder so prišli. Nekaj mož se je dalo pregovoriti in so zapustili Minden, toda petorica stavkokazov je vztrajala, da poskusi z delom. Ko se je petorica večeraj zjutraj bližala premogovniku, je naletela na 250 rudarjev. Po kratkem pričkanju so počili strelje iz revolverjev. Oddanih je bilo dvajset strelcov. Vseh pet stavkokazov je bilo ranjenih; štirje zadeti od krogl in peti si je zlomil nogo, ko je bežal in padel v jarek. Med rudarji je bil ranjen Arthur Eagleton, odborik unije v 14. distriktu, ki ima prestreljen vrat in nogo. Ranjen je tudi piket John Strahota. Kroglja ga je zadel v levo oko, ki mu je izcurelo. Nekaj ur kasneje so okrajne oblasti izdale zaporno povelje za James Skahana, predsednika distriktne unije in Harry Durra, tajnika-blagajnika. Oba sta obtožena poskušnega umora.

La Salle, Ill. — Saht Jonesville, No. 1, največji premogovnik v severnem Illinoisu, je bil v soboto razdejan z dinamitom. Razstrelba je bila tako silna, da se je stresla zemlja 25 milj naokoli. Cela stavba šahta z vsemi stroji za dvigavanje premoga in delavcev je bil popolnoma uničena; kosci železja in lesa so deževali daleč po bližnjih farmah in cestah. Charles B. Swift, poslovodja jame, je brž obdolžil organizirane rudarje tega dejanja. Dejal je, da bo zahteval od gubernerja Smalla vojaške čete. Za storilci ni najmanjšega sledu. Jama je imela biti odprta za delo v ponedeljek (2. julija) zjutraj po nekakem dogovoru s kompanijsko unijo, ki je bila zadnje tedne organizirana iz peščice nezadovoljnih rudarjev. Delo se je imelo začeti na podlagi znižane mezd.

La Salle Carbon Coal Company je lastnik razdejanega šahta. Družba ima še dva premogovnika v tej okolici.

TO PA JE NAGRADA, TO! Stari in modri Ben Akiba se je zmotil. Chicago, Ill. — Vse je že bilo pod solncem, je dejal stari in modri Ben Akiba. Ampak to je bila najbrž zmeta, kar dokazuje nagrada, ki jo je uvedla veletrgovska tvrška za svoje uslužbence za petnajstletno službovanje. Uslužbenec, ki je zvesto služil petdeset let v departmentu veletrgovine te tvrške, je upravičen do ključa vrat odličnega stranišča, katerega se poslužujejo načelniki departmentov. Velika nagrada, kaj?

30 mrtvih v mehiki bitki. Mexico City, 30. jun. — 25 vojakov je bilo ubitih v boju in pet ujetih ter eksekutiranih po trirni bitki v La Muliti, država Guanajuato, kakor poročajo vojni uradi.

Kako se iztisne več profita iz dela otrok

To pove izpoved ravnatelja tekstilne tovarne.

New York, N. Y. — Izkoriščanje otrok, kako iztisniti več dobička iz otroškega dela, ima tudi svoje probleme, s katerimi si ubijajo svoje mozgane ravnatelji tekstilnih tovarn v interesu svojih gospodarjev. Kako se lahko to doseže, podaja svoje misli ravnatelj tekstilne tovarne, ki se je podpisal K. C. L. v "Textile Worldu", glaslu tekstilnih tovarnarjev. V članku pod naslovom "Management of Operatives" piše: "Moješter v dvorani za prejem mora imeti precej diplomacije, da se vsi njegovi pomočniki povapno do enake dovršenosti, ker tvorijo večino njegovih pomočnikov otroci. Otroci se ne podvržejo sistematičnemu delu kot odrasli delavci, ker imajo svoje volje in hočejo določiti svojo dovršenost in nočejo ubogati in izvesti ukazov.

"Otroke je treba vedno nadzorovati, če ne, se iz slabih napravijo še slabši, da imajo več časa za igranje ali počitek. Moješter ne sme nikdar odnehati, dokler otroci ne opravijo dnevnega dela z najmanjšimi sitnostmi.

Z drugimi besedami to pomenja, da mora priganjat v prostoru, v katerem se izdeluje preja, imeti vedno otroke pred očmi in jih mora na diplomatski način priganjati, da imajo gospodarji od njih dela kolikor mogoče več profita.

VSI TOVARNARJI PROTI STAVBINSKIM DELAVCEM V CONNECTICUTU.

Stavbinski delavci zahtevajo pet dni dela v tednu.

Bridgeport, Conn. — Stavbinski delavci so bili prisiljeni zastavkati, da se prizna njih zahteva pet dni dela v tednu. Oni ne zahtevajo povišanja mezd, ampak da se odpravi delo ob sobotah in tako pomaga znižati številu brezposelnih delavcev. Stavbinskim podjetnikom so takoj prihiteli na pomoč podjetniki in tovarnarji cele države, ker oni ne marajo, da se zniža delavni čas z znižanjem delavnih ur v tednu, z njim pa tudi številu brezposelnih delavcev. Podjetniki in tovarnarji dobro razumejo, ako se stavbinskim delavcem posreči izvajati pet dni dela v tednu, da bodo tudi tovarniški delavci zahtevali znižanje tedenskih delavnih ur. V tej zahtevi pa vidijo veliko varnost za svoje profite. Ako se zniža številu tedenskih delavnih ur, se bo znižalo tudi številu brezposelnih delavcev, ker bodo podjetniki in tovarnarji prisiljeni najeti več delavcev, ako hočejo v skrajšanem delavnem času producirati isto množino produktov kot so jo producirali preje.

Grška vlada pada.

Atene, 30. junija. — Grška vlada je večeraj podala ostavko, potem ko je demisijski finančni minister Kafandaris. Krizo je povzročila Venizelosaova liberalna stranka, ki je odtegnila podporo vladi. (O stavki tobačnih delavcev in tej sledečemu gibanju za generalni štrajk na Grškem ni več nobenih vesti, kar vsekakor znači, da se generalni štrajk ni obnesel.)

Trgovska komisija zavrgla peticijo za povišanje voznine.

Chicago, Ill. — Illinoiska trgovska komisija je v petek zavrgla peticijo Chicago Rapid Transit kompanije, ki je vprašala za dovoljenje, da zviša voznino na nadulčni železnici za dvajset odstotkov. Peticija je bila vložena 14. februarja.

PODTAKNjeni DELAVSKI VODITELJI

To se je zgodilo tudi z Murphyjem, ki so ga najbrž ubili enaki karakterji, s katerimi se je aprl zaradil plena. — Tim Murphy ni bil drugega kot razgrajatelj, ne pa voditelj strokovno organiziranega delavstva.

Chicago, Ill. — Ubój Big Tim Murphyja s strojnico, ki je sedaj zelo v modi v človeških nižinah v Chicagu, je kapitalistično časopisje tako izrabilo, da je lagalo, čes, Murphy je bil priznan voditelj strokovno organiziranega delavstva. V resnici so se ga pa voditelji strokovno organiziranega delavstva v Chicagu ogibali, kot strupega gada. V resnici je bil Murphy razgrajatelj ali racketeer, kot pravijo v Chicagu človeku, ki s kravali ali drugimi nečednimi sredstvi istiska denar iz drugih. Čikaško delavstvo je pozabilo prejšnjega unijskega organizatorja v trenutku, ko je bil prijet kot poštni ropar.

Ko je bil Tim Murphy leta 1926 izpuščen iz zvezne kaznilnice v Leavenworthu, so v velikih dnevnih listih veliki napis, ki so prikazovali Tim Murphyja kot voditelja strokovno organiziranega delavstva. To so kapitalistični listi tako uganjali, da je bilo glasilo Čikaške delavske federacije "Federation News" prisiljeno priobčiti uvodni članek, v katerem je reklo: "Protidelavski tisk ima blazno metodo, da svoj ogromni prostor izrablja, da pove Big Tim Murphyju, izpuščenem iz kaznilnice v Leavenworthu, da je delavski vodja ali delavski gospodar. Namen tega je diskreditirati organizirano delavstvo. Cilj je nahujskati javnost proti organiziranemu delavstvu. Tim Murphyjeva preteklost je umazana. Mladeži na nji se izrabljajo v korist tiska in na škodo organiziranega delavstva."

Praden je Murphy bil spoznan krivim poštnega roparja in je organiziral plinske delavce in cestne prometce, je izrabljalo svojo moč kolikor je je imel nad tema organizacijama, bolj za pomnožitev svojih dohodkov, kot pa v korist delavcem. On je nadaljeval svoje delovanje pod krinko organiziranja med trgovci, ki so prodajali gumijaste obroče za avte, in nad drugimi takimi organizacijami, ki so se že prelevile pred leti iz delavskih organizacij v organizacije malih biznisanov.

Ko se je s poročevalcem Federaliziranega tiska peljal v Los Angeles na konvencijo Ameriške delavske federacije, se je Murphy z njim razgovarjal zelo odprto o metodi, ki je uvedena v človeških nižinah. Dejal je, da je bil poštni rop leta 1922 na postaji Dearborn zmeta. Izrazil se je tako nejasno, da ni poročevallec federaliziranega tiska vedel, pri čem je: Ali je bila zmeta poštni rop, ali njegova obsojba. Z umazanimi besedami je obsojal novo taktiko vjudnosti William Greena, predsednika Ameriške delavske federacije. Pri tem se je spomnil s ponosom dnevov odrezanih plinskih cevi in kosov razbeljenega železa. Izrazil se je, da delavstvo z lepimi besedami ne bo ničesar doseglo. Obžaloval je, da se strokovno organizirani delavci ne poslužijo njegovih talentov.

"Diplomacija" ta velika beseda, je brbral, ko se je majal v razkošnem salonskem železniškem vozu brez kravate. "Diplomacija ni še nikomur zamašila ust." Ampak zlati časi močne roke se niso več vrnili, saj ne v delavsko organizacijo, celo policija sedaj odlaga njegovo smrt v kapitalističnih dnevnikih pred vrata najetih pobožnikov, najetih od konkurenčnih krožkov v človeških nižinah.

Sandino prejel zdravila za bolnike in ranjene

Te stvari so mu bile dostavljene v njegov tabor v gorah.

New York, N. Y. — Gustavo Machado je končno dosegel generala Sandina v njegovem gorakem taboru v Nikaragvi in mu izročil zdravila za bolnike in obveze ter druge potrebne reči za ranjence. Plazil se je akoli honduraško divjino in džunglo, da ni prišel v pest razstavljenim stražam in je dospel v njegov tabor, ki je skrit globoko v gorovju in je obkoljen od vseh strani.

Te potrebščine so kupili in plačali ameriški državljani s prostovoljnimi prispevki. Machado je tajnik Mehliškega komiteja, ki pravi roke proč od Nikaragve in sodeluje v soglasju z Vseameriško proti imperialistično ligo.

Machado se je vrnil nazaj z lastnoročnim pismom generala Sandina, v katerem se Sandino zahvaljuje ameriški ljudstvu za pomoč in pravi, "da mu je znano, da ameriško ljudstvo ni odgovorno za zločine, ki jih poročniki vsak dan izvršev v naši deželi." Pismo nadaljuje: "Poznam v vaši deželi položaj delovnega ljudstva, ki ga izkoriščajo isti interesi, ki se zdaj bojujejo, da se zaslužni ljudstvo latinske Amerike."

Smithova brzojavka oplašila demokrate

Udaril je po suhi, zato se pridržali telegram za zadnje minuto in brž zaključili konvencijo. Suhači govore a razkolu.

Houston, Tex. — Ko je bil Al Smith nominiran za predsedniškega kandidata demokratske stranke zadnji četrtek zvečer, je Jos. T. Robinson, predsednik konvencije brzojavno čestital Smithu. Smith je v petek brzojavno odgovoril na čestitko. Zahvalil se je konvenciji za nominacijo in dodal, da se bo držal strankinega programa v vseh točkah, ako bo izvoljen, torej tudi točke o izvajanju prohibicije, vendar pa je njegovo prepričanje, da je zvezni prohibični zakon napaka in on bo delal, da se ta zakon spremeni. Njegovo stališče je, da naj države same odločajo, če hočejo imeti prohibicijo ali ne.

Ko je brzojavka prišla v roke voditeljev konvencije, so jo — zamažali. Počakali so, da je bila izvršena nominacija pod predsedniškega kandidata in izvršeno vse drugo delo. Šele zadnje minuto, ko je prišel konec, je predsednik konvencije Robinson prečital Smithovo brzojavko delegatom, nato pa mrzlično naznanil: Konvencija je zaključena!

Tako je bila preprečena demonstracija suhačev in morda nov pretep v konvenciji dvorani. Toda razkazani suhači niso tih o dnevi svoje jeze domov. Vodilne glave Protisaluske lige in raznih protestantskih organizacij so takoj naznanili, da bodo imeli konferenco sredi julija v Ashvillu, N. C., kjer izdelajo načrt za boj proti Smithu in morda za ustanovitev "trete stranke" iz odcepljenih elementov od demokratske stranke.

Heflin napoveduje poraz Smithu.

Towanda, Pa. — Ko je senator Tom Heflin iz Alabame, znani kukluksar, izvedel, da je njegova stranka nominirala katoliškega Smitha, je rekel, da Smith ne bo nikdar izvoljen. Heflin se nahaja na govorniški turi proti Smithu in mokri politiki.

talističnih dnevnikih pred vrata najetih pobožnikov, najetih od konkurenčnih krožkov v človeških nižinah.

ARKANSASKA DUHOVŠČINA ZVESTA TRUSTU

V ta namen se je organizirala Duhovniška alijanca.

Washington, D. C. — Earle Hodges, bivši članikar in državni tajnik države Arkansas, je organiziral Duhovniško alijanco v Little Rocku, Ark., z obedom, ki je stal \$66.15. Vsak duhoven v Arkansasu ga je poznal in ga je videl rad in večina ljudi je bila prijazna napram javnopotrebščinskim družbam po njegovem lastnem pričanju pred zvezno občinsko komisijo v Washingtonu. Hodges je tako tečno priklenil cerkve voditelje, učitelje, urednike in biznismane k vozu elektrarnarskega trusta v letih 1922-1925, ko je bil ravnatelj Arkansaskega informacijskega odbora za javno službo, da ga je leta 1925 zvela v New York H. L. Dohertyjeva podružnica elektrarnarske zveze. Postal je človek za ustvarjanje stikov, kar v navadni besedi pomeni, da je poštoval po deželi ter obdrževal dajavanja o "javnih stikih." Organiziral je klube lokalna trgovske zbornice, ki naj podpirajo in spoštujejo privatno lastovane javne potrebščine.

Hodgesova poteza, ki jo je igral proti duhovščini v Arkansasu, je tako impirirala J. B. Sheridanu, načelniku komiteja za propagando v Missouriju, da je izrekel Hodgesu pisмено čestitke, med drugim rekoč: "V najboljšem ali najslabšem slučaju imajo duhovni precej svesno ljudstvo, oni so voditelji in učitelji in zdi se, da javnim potrebščinam lahko koristijo, ako jih lahko pripravijo do tega, da se zainteresirajo za biznis."

Rex I. Brown, finančni tajnik Arkansaskega biroja, je pričal, da je posodil "Dixie Magazine", ki je imel postati uradni organ državne trgovske zbornice, \$3.600 v celoti, ki je z izročeni zadolžnicami in oglašni narasla na \$5.100 več. To se je zgodilo od leta 1926. Magazin je natisnil precej propagande v interesu privatnih javnopotrebščin in h družb. Ko se je Brown skušal izogniti vprašanju, ki mu ga je postavil glavni odvetnik komisije Healy, ali je bil denar plačan za to, da se kontrolira magazin in da služi kot propagandistično sredstvo v kampanji, ga je Healy ugnal z dokazi iz njegove korespondence.

Carl D. Jackson, glavni odvetnik za National Electric Light Assn. in za American Gas Assn. je pri križnem izpraševanju vložil več ugovorov. To je povzročilo, da ga je Healy zavrnil, da veliko in občutljivo govori, nima pa nobenih faktov.

Dalje je zadiljanje spravilo na dan, da je bivši governor Brough iz Arkansasa, ravnatelj biroja in da prejema \$6.000 na leto plače. Uprav on govori po stari ortodoksimi metodi proti Norrisovi predlogi glede Muscle Shoals in Swing-Johnsonovi predlogi glede jezera pri Boulderju v reki Colorado.

Trockijevi so se spokorili.

Moskva, 30. junija. — Centralni kontrolni odbor ruske komunistične stranke je dne dni dovolil, da se Gregorij Zinovjev, Leon Kamenjev in 35 drugih vodilnih opozicijonalcov, ki so bili s Trockijem vred izključeni iz stranke, sprejme spet nazaj v stranko. Vsi so izjavili, da so zapustili Trockija in da se bodo zanj naprej pokorili stranki.

Then Rasche ne bo letela.

New York. — Thea Rasche, nemška letalka, ki se je pripravljala na polet iz Amerike v Nemčijo, je naznanila v petek, da s poletom ne bo nič.

Krilenko zahteva smrt za 22 sabotažnikov

Glasoviti proces končan. — Tožitelj predlagal lahko zaporno kazen za tri nemške inženirje.

Moskva, 30. junija. — Sabotažni proces v Moskvi proti 50 Rusom in trem nemškim inženirjem je bil večeraj zaključen in danes se pričakuje obsodba. Sovjetski tožitelj Krilenko je večeraj sumiral državno evidenco in predlagal, da sodišče obsodi v smrt 22 glavnih obtožencev, ostale pa obsodi v daljši in krajši zapor, ker so bili le orodje glavnih zarotnikov.

Krilenko je v dolgem govoru razobložil dejanja obtožencev, ki so deloma sami priznali in deloma so bili izdani od drugih, da so nalašč pokvarili stroje in drugače uničevali produkcijo premoga v Doncu, za kar so prejeli podkupnino od bivših lastnikov ropov, ki se nahajajo v inozemstvu. Nekateri obtoženci so priznali prejemanje podkupnine, toda njihov sabotažni čin je bil v tem, da so bili leni in da niso hoteli delati; nalašč so zakrili bogate žile premoga, valed česar je produkcija padla skoro na nič. Krilenko je dejal, da je na primer premogovnik št. 2 v Doncu lani produciral samo 64.000 ton premoga, dasi bi bila produkcija lahko znašala 450.000 ton.

Krilenko je imel v roki seznam glavnih krivcev in predlagal: — Bresovski se naj ustrelj; Matov, kriv tega in tega, se naj ustrelj; Kalganov, pravtako, se naj ustrelj; Bratanovski, istotako, se naj ustrelj. In tako dalje. Nato je tožitelj vzel na piko "moskovski center", kjer je bilo središče zarotnikov in vodja teh je bivši lastnik ropov Rabinovič. Se naj ustrelj. Imenitov se naj tudi ustrelj. Skaruta, ki je prekalil priznanje krivde in dramatično izjavil, da je nedolžen, je tudi na Krilenkovi listi za ustrelitev.

Krilenko je dejal: "Boli me, ko moram predlagati smrtno obsodbo za Rabinoviča, ali Sovjetska unija mora biti nelapsprona napram svojim sovražnikom, zato se naj Rabinovič ustrelj." Rabinovič, 68 letni starci, ki je sedel dva koraka od Krilenka, je postal bel kot sid in glava mu je zlezla na prsi.

Deček potegnil poljanje.

Chicago. — Enajstletni deček, ven prašen in izdelan, se je zadnji petek privlekel v centralni detektivski biro v downtownu. Za seboj je vlekel kovec in kopeček povedal, da je ušel s doma v Kalamazooju, Mich., kjer ga je huda mačoha vedno pretepala. Hodil je peš vso pot do Chikaga in zdaj je tukaj brez centa. Policisti so bili tako ginjeni, da so med seboj nabrali \$7.50 in dali dečku. Dve uri kasneje so pa izvedeli, da je fantek doma v Chicagu in da je hodil le iz W. Van Buren ulice do biroja. Mačoha nima, pač pa hudo teto. Piše se Carl Barnes.

Zaman iščejo Amundsona.

Oslo, Norveška. — 30. junija. — Vse iskanje s aeroplani, parniki in ledolomilci v okolju Spjbergov ni do danes našlo najmanjšega sledu za Roaldom Amundsonom, ki je 19. junija izginil nad ledenim morjem v letalu s petimi Francozi vred, ko je šel iskat Nobla. Švedski letalec Lundborg, ki je rešil Nobla in potem sam ostal na ledeni ploči s štirimi Italijani vred, je tudi še vedno tam. Morski valovi pomijejo pločo sem in tja, tako da se vedno umika rešilnim ekspedicijam.

Poincaré dobil drugo zaupnico.

Pariz, 30. jun. — Francoska zbornica je večeraj odobrila program vlade a 455 glasovi proti 126. Nato je odšla zbornica na počitnice do jeseni.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cena glasilov po dogovoru. Rokopis se ne vrača.

Narodna: Zedinjene države (izven Chicago) \$6.00 na leto, \$2.00 za pol leta; Chicago in Cincero \$7.50 na leto, \$3.75 za pol leta, in za inostranstvo \$8.00.

Naslov za vse, kar ima stik s tem:

"PROSVETA"

2857-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year; Chicago \$7.50, and foreign countries \$8.00 per year.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

128

Datum v ohranjenju n. pr. (June 30-1928) poleg valnega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Posvetite jo pravdomo, da se vam ne ustavi list.

KAJ JE SE DOVOLJENEGA STAVKUJOČIM RUDARJEM?

Po prečitaniu zadnje sodnijske prepovedi nič!

Sodnijske prepovedi, ki so bile v teku stavke izdane proti stavkujočim rudarjem, so bile različne in vsaka je po svoje omejevala ustavne pravice stavarjev. Ampak sodnijska prepoved, ki je bila izdana v zaščito Elm Grove Mining kompanije, pa jemlje rudarskim stavkovnim strazam vse pravice in jim komaj dovoljuje dihati. Sodnijska prepoved pravi, da stavkovne straže ne smejo nagovarjati in ne vpljudno prositi stavarjev, naj prenehajo s stavarstvom. Taka sodnijska prepoved pomeni, da stavarjem ni dovoljeno niti s prošnjami vplivati na stavarstvo, da se pridružijo stavki.

Ako bi ne bilo izdane nobene druge sodnijske prepovedi, tedaj že ta dosti jasno in odločno pokazuje, kako velika je potreba, da se sprejme zakon, ki prepoveduje izdajanje sodnijskih prepovedi ob času sporov v industriji.

Nekateri zagovarjajo izdajanje sodnijskih prepovedi, češ, da se med sodniki, ki izdajajo sodnijske prepovedi proti delavcem ob času sporov v industriji najdejo tudi dobri sodniki. To je bajka. In sicer je to ravnotaka bajka, kot so bile pripovedke o dobrih kraljih.

Sodnik, ki izda sodnijsko prepoved ob času sporov v industriji proti delavcem, jo izda na podlagi svoje vesti, kakor je nekaj absoluten vladar — kralj izdajal svoje odredbe, postavil in določil na podlagi svoje vesti. Sodnikove vesti ne motijo ustava, zakoni, precedenti ali navadni (ljudski) zakon.

Ako je na pr. v ustavi garantirana svoboda govora in zborovanja, ako ustava in zakoni govore proti neprostoVOLjni tlaki, so to za sodnika postranske reči, na katero se ne ozira, ko govori o postavih v deželi. On se ravna po svoji vesti, ki je različna med ljudmi glede naziranja, razmer in življenjskih standardov.

Sodišče vesti ne prizna v ustavi zajamčenih pravic, ako so prizadeti delavci. Namen sodišča je varovati lastninske pravice, ki jih ono definira. Med lastninske pravice šteje tudi dobiček v bodočnosti, vrednost prodanega blaga in dobro voljo, med tem ko se ne gleda na to, da je delavca moč lastnina onega človeka, ki jo prodaja in da imajo ljudje pravično stopiti skupaj in se svobodno razgovoriti, po kakšni ceni bodo prodajali svojo delavno moč, kot jo imajo ljudje, ki se organizirajo v korporaciji, da proizvajajo blago in ga prodajajo.

Sodnik Taft, ki je predsednik najvišjega sodišča, je leta 1919 dne 20. novembra pisal v dnevniku "Philadelphia Public Ledger," to je bilo preden je bil imenovan predsednikom najvišjega sodišča, da bo pogosto izdajanje njih (sodnijski prepovedi proti delavcem) pretreslo na kose vso mašino.

Mr. Taft je torej posvaril sodnike, naj bodo dobri. Ampak kaj takega je preveč pričakovati od onih, katerih moči nihče ne kontrolirajo zakoni.

In če čitamo sodnijske prepovedi, ki so bile izdane od leta 1919, se lahko prepričamo, da jih je bilo izdano lepo število, ki so odrekale delavcem svobodo govora in omejevale delavcem zborovalno svobodo, dasi so se sodišča ravnala po svoji vesti.

Zaman se apelira na sodnike, da naj bodo dobri, kadar podjetniki nanje apelirajo ob času sporov v industriji za sodnijske prepovedi proti delavcem, ali da naj se zmerno poslužijo moči, ki jim je izročena. Ljudje so to skušali že s kralji, pa ni bilo uspeha.

Zakoni naj definirajo moč sodnikov pri izdajanju sodnijskih prepovedi. Ako pravimo, da v demokraciji sega svoboda posameznega državljanja tako daleč, da jo omejeva od svobode drugih državljanov, tedaj naj to velja tudi za sodnike pri izdajanju sodnijskih prepovedi. Če vlada v demokraciji obstoji iz treh delov, zakonodajne, administrativne in pravosodja, tedaj naj zakonodajna določi lastnino, v zaščito katere naj se izda sodnijska prepoved.

Avtokracija je avtokracija, pa naj bo avtokrat oblečen v kraljevi plašč, frak, delavski ali kmečki jopič ali pa

v črno haljo, ako ima moč izdajati odloke, ukaze, določbe in odredbe le po svoji vesti, bo delal zmote in napake. Zato je naloga zakonodajne, da definira lastnino, v zaščito katere se lahko izdajajo sodnijske prepovedi.

Atomsko silo — največja nadeja človeštva

Sigurno pride nekoč dan, ko bo vršel kurjač zadnje lopato premoga v nenasično žrelo ekspresne lokomotive, ko bo iztekla poslednja premogova kepa pod kotlom zadnjega parnika, ko se bo izvil poslednji oblak premogovega dima iz tovarniškega dimnika.

Petrolejski vrelci bodo morda usahnili že poprej in bo v tem času najti petrolej le še po muzejih kot spoštovano relikvijo iz davnih dni. Že v nekaj stoletjih mora napačiti ta dan, ki ga črnogledi romanopisci slikajo v najfilozofnejših barvah kot poslednji dih na smrt obsojenega človeštva.

V resnici izčrpanje premogovnikov in usahnitev petrolejskih vrelcev nikakor ne pomeni tragedije za človeštvo. Kajti poleg teh energijskih virov, ki jih danes izkoriščamo, poznamo še celo vrsto drugih lažje ali težje dostopnih, a tako izdatnih, da bodo zadostili še za milijone let. Nekateri so obče znani. Tako n. pr.: energija vodnih sil, ki se še precej izrablja, energija plime in oseke, energija vetra, energija solčne toplote, ki nam bo na razpolago, dokler bo sijalo sonce. Mimo teh pa so učenjaki zadnja leta prišli na sled še vse večjemu, lahko bi dejali neizčrpnemu viru atomske energije, o kateri se zadnje čase toliko govori in piše, da morda ne bo odveč, če se vsaj površno seznanimo z njenim bistvom.

Ko so ob koncu minulega stoletja odkrili radij, so učenjaki začudeni obstali pred ogromno zagonetko. Pred njimi je bil majhen drobec snovi, ki je neprestano dajal velikanske množice toplote. Kaj taknega dolej še niso poznali.

Kilogram radija izžarja toliko toplote, da lahko v tridesetih urah zavre 1 liter ledeno mrzle vode. Morda bo kdo ugovarjal, da to ni takšna reč, kakaj za kilogram premoga se da napraviti nekaj več. Res je; toda ko tisti kg premoga zgori, ne ostane od njega drugega kot kupček mrtyega pepela. Radij pa daje toploto neprestano leta in leta, desetletja in desetletja; spočetka so domnevali, da večno. To pa ne bo držalo, ker se ne bi ujemalo z zakoni prirode, ki pravijo, da se na snovi in energiji ne da nič pridobiti in ne izgubiti, marveč se le ta stvar pretvarja v ono. Kljub temu pa dolgo časa ni uspelo najti, v čem so neizčrpnimi toplotni izviri radija, kje je sedež tistih ogromnih sil, ki jih v obliki toplote nenehoma izžarja v svojo okolico, ne da bi pri tem znatno izgubljal kaj od svoje telesnosti.

Šele nova atomska teorija je razgrnila pred nami jasno sliko snovi in sile, ki sta prastaravini vesoljstva. Po naukih atomske teorije obstajajo snovi — torej vsako telo bodisi trdno, tekoče ali pa plinasto — iz molekul, ki so pozitivno elektrificirane. Znano je, da se tako naselektrirane telesca privlačijo med seboj. In ker so le-ta v atomu neskončno blizu sebe, vladajo med njimi ogromne sile, ki daleč prekašajo vse druge, kar jim dolej poznamo. A to še ni vse; raziskavanja so pokazala, da niti jedro atoma še ni enotno telesce, da jedra še niso nedeljive ednice snovi, marveč da tudi ta razpadajo v manjša telesca, v tako imenovane alfa-delece, ki v pretečni meri tvorijo radijeve žarke.

Sile med atomskimi jedri in elektroni, ki jih obkrožajo, so ogromne, vendar pa malenkostne, če jih primerjamo s silami med posameznimi alfa-deleci v jedru, ki je še milijonkrat večje od prvih. Kadar se bo posrečilo sprostiti te atomske sile, tedaj bomo preskrbljeni z energijo na pretek. Mar bi nam bilo potem za premog, mar za petrolej; sonce na nebu bi lahko ugasnilo in vendar ne bi moglo zatreti življenja na zemlji. V neomejeni posesti teh sil bi lahko nadomestili vse življenju neobhodno potrebne sile, ki jih solčni žarki dan za dnem čarajo na zemljo.

Toda žal — priroda skriva te sile varno v svojem naročju. Samo z radijem je v mikroskopični merici pokazala njih ogromne učinke. V radiju se neprestano sproščajo atomske sile, v njem nenehoma eksplodirajo posamezna atomska jedra in prosti alfa-deleci odletavajo s strašno brziho 15 do 20 km na sekundo v prostor. Na telesca, ki se jim stavijo na pot, zadevajo z ogromno silo in jih zaradi tega silno segrejejo.

Helij je — kakor znano — drugi najlažji plin za vodikom in se prav kakor vodik uporablja za polnjenje zrakovolnov. Izračunali so, da je sila alfa-delecev enega samega miligrama helija tako velika kot moč 200 do 300 ekspresnih lokomotiv.

V dveh ali treh dneh izžari vsaka množina radija toliko toplote kot enako težka kepa premoga, če popolnoma zgori. Do čim pa je premog pri tem oddal svojo energijo, ostane radij takšen, kot je bil; zdi se, da ni utrpel sploh nobene izgube. To pa je seveda le prevara, saj mu manjkajo tisti atomi, ki so eksplodirali in izmetali svoje alfa-delece v prostor. Radij torej trajno kopni, vedno manj ga je, čeprav se krči take počasi, da tega skoraj ne opazimo. V 20 letih izgublja šele stotinko svoje gmote. Preden se radij popolnoma izžari, nam podari toliko toplote kot pol milijonkrat težji sklad premoga: vsak gram vsebuje toliko kot pol tone črnega premoga.

Naj nam predoči ogromne atomske sile še nekaj primerov. Kakor se helij počasi pretvarja v vodik, tako bi se morda dal vodik pretvoriti nazaj v helij. Dasi tega pojava dolej še ni mogoče opaziti, bo nemara nekoč vendar le mogoče. Energija, ki bi se pri tem sprostila, bi bila še petdesetkrat večja od energije pri razpadanju helija, ki smo jo poprej omenili. Če bi se stvoril iz enega grama vodika 1 g helija, bi nastalo toliko toplote, kot če bi se bilo segalo 20 ton premoga. Iz tega primera se najjasneje vidi, za koliko presega v atomih speče energije vse druge energijske vire, kar jih je človek kedaj zaslužil.

Kemičnim putem n. pr. — z zgorevanjem se da iz enega grama kake snovi v najbolj ugodnem primeru dobiti 10 kalorij toplote. Pri tem predstavljajo kalorija množino toplote, ki je potrebna, da se segreje 1 liter vode za stopinjo Celzija. Če se gram radija popolnoma izžari, stvorijo tri milijone in sedem sto tisoč kalorij, en gram tvorečega se helija pa celih stošestdeset milijonov kalorij toplote.

To so ogromne množine in ne hote se vprašujemo, ali je sploh kakšna meja za energije, ki nam jih utegne dati razpadanje snovi? Slavni fizik in astronom Einstein je dejal, da so meje in nam jih je z računom tudi natančno orisal. Dejaj je, da vsaka snov, ki oddaja energijo, izgublja na gmoti, — da je je vedno manj. Res je, da kopni silno počasi, — če odda za eno kaloro toplote, izgubi šele dvajsetmilijonski del svoje gmote, — vendar je pri velikih energijah, pri takšnih n. pr. kakor jih izžarja sonce, izguba gmote uprav občutna.

V obliki toplotnih, svetlobnih in različnih drugih žarkov izžarja sonce vsako sekundo toliko energije, da bi pretvorjena v toploto lahko segrela bilijon litrov vode od ledišča do vrelišča. Potemtakem izgubi sonce po Einsteimovem računu vsako sekundo štiri milijone ton na gmoti, to se pravi, da postane vsako sekundo za štiri milijone ton lažje. V desetih milijonih letih se bo zmanjšalo sonce za eno milijonino sedanje velikosti.

V najugodnejšem primeru, če bi se ves pretvoril v toploto, bi dal en gram snovi dvajset milijard kalorij toplote, to je približno tako velika energija, da bi lahko dvignila celo Ljubljano do višine Triglava. S tem gramom razpade snovi bi lahko temeljito segreli vse naše stanovanjske prostore ali pa pogнали parnik s petdeset tisoč tonami iz Trsta do Newyorka.

Ogromne energije, ki se tvorijo pri razpadu snovi pa nam lahko vsaj deloma razjasnijo zagonetko: odkod jemlje sonce ogromno energijo, ki jo že milijarde in milijarde let razsipuje po vsejmirju? Da bi na njem kakšne snovi izgorevale tako, kakor izgorevajo premog, les, petrolej ali druga goriva, to je docela nemogoče. V tem primeru bi moralo sonce že zdavnaj ugasniti. Tudi tedaj, če bi bilo to ogromno nebesno telo vse iz antracita, to je iz najizdatnejšega premoga, bi v takšni meri kakor sedaj žari, ne moglo žareti dalje kot dva tisoč let. Če bi bilo docela iz ene znanih radioaktivnih snovi, bi sijalo kvečjemu pet milijard let. In vendar sodimo, da ima sonce za seboj najmanj dvestokrat daljšo življensko dobo, da je staro vsaj bilijon let. Njegove starosti si tedaj ne moremo razlagati drugače kot na ta način, da v ogromnim temperaturah, ki vladajo na soncu, razpada del njegove snovi v energijo. V tem primeru bilijon let seveda ne pomeni ničesar. To je prekratka doba, da bi mogla znatno zmanjšati solčno moč, ki mora še milijone let ostati takšna kot je danes.

Znanstveniki vseh narodov se trudijo da bi umetnim putem dosegli razpad snovi, ki ga povzroča pri radiju in na soncu narava sama, in da bi pri tem nastalo energijo izkoristili. Težave, ki jih ovirajo, a pot k temu cilju so ogromne, a brez dvoma jih bodo nekoč premagali in to sigurno še ob pravem času, da nadomestijo izgubo energije, ki jo bomo utrpeli, kadar bo zmanjkalo sedanjih gorljivih snovi. ("Z. in S.")

ti lojalna sosedica kot pametna trgovka. Tega pa ne razume. Za Italijo se je te dni najbrže že izvršila silno narodna stvar, ki je pričela tudi italijanskemu fašizmu delati skrbi. Čehoslovaška republika je vsaj iz južnih delov svoje države izvažala mnogo produktov preko Adrije. Sedaj se je pa čehoslovaška republika pogodila z Nemčijo, da ji tam odstopi del pristanišča v Hamburgu. Čehoslovaška bo, čim bo ta pogodba perfektna, naravno opustila izvozno in uvožno pot preko Trsta, kar pomeni veliko zgubo za italijansko gospodarstvo. Iz istih razlogov, kakor je polska novo pot Čehoslovaška v prekomorske kraje, jo bodo prej ali slej poiskale tudi druge podunavske države ali na Hamburg ali pa na Solun.

Ko je italijanski fašistični tisk zvedel dogovor glede pristanišča v Hamburgu med Nemčijo in Čehoslovaško, je zagnal huronški krik in vik ter očita Nemčiji neakrenost. Italijani sami priznavajo, da Trst in druga okupirana pristanišča ob Adriji stalno propadajo ter da pomeni pogodba glede hamburgskega pristanišča pravo katastrofo za italijanska pristanišča ob jadranski, oziroma sredozemski obali.

Količkej dalekovidni politik bi bil moral že vnaprej vedeti, da celinska Adrija Italiji ne more donosati dobička, tem manj pa še, ker je Italija s svojo netaktno zunanjo politiko zadala razvoju najhujši sunek s svojo akrobatsko širokoustnostjo in izpodkopavanjem zaupanja v nje resnobo. Gospodarski razvoj hoče mir, hoče svobodo in interese zase, Italija pa je dolej delala samo agresivne izpade brez pravih vzrokov in s tem odbijala še tiste simpatije, ki so jih kapitalistične države gojile do nje.

Fašizmu, ki se po vsem svetu baha, da je spravil delo in kapitalizem doma v sklad, se je sprožilo nad glavo prvo kolo, ki mu zada polagoma smrtni udarec. Fašizem naj se v tem trenutku zaveda, da kričivna diktatura zažleže, če drži dovolj krepko moč v rokah — doma; svetovni kapitalizem pa se majhne miške ne boji!

("Delavska politika.")

Kajzovne vesti

Gustav Strniša: Dedek Jež.

"Ježek, ježek, gozdni dedek, dober dan; kaj pa delaš, kaj boš šival, ves s šivankami obdan."

Tako vprašuje naš slovenski pesnik drobnega ježa, ki šeta z veselo dečo po gozdu in logu ter občuduje prijazno naravo.

Princ Rosan deli cvetkam bisere in ko vstane solčni kralj, se jim čudi in jih vprašuje, kdo jih je tako bogato obdaroval. V pesmi "Kraljica Snežuljica" opazuje deca drobne prtilikavce, ki kopljejo zlato za grad, ki ga postavijo palčki rudarji lepi Snežulčič, dočim kujejo zanjo mali kovački blesteči prstan. Pa Majda in Milena? Majda je zalila med poljske cvetke in med njimi počiva, a prijazne cvetvice ji v sanjah ponujajo čaše medicije; dočim skake neposlušna Milena okoli vode, čeprav jo svari ta mamica in bratec, da jo bo vzel povodnjacek.

Gotovo so vam pravile vaše ljubeče mamice o lepi slovenski domovini onstran morja in o vaših malih bratcih slovenskih Janežkih. Takega očko Janežka vam predstavi pesnik Strniša tudi v svoji zbirki. Fantek pokrije očetov klobuk in koraka s pipo v ustih po vasi. Sosedja Francka se iz njega norčuje in ga povprašuje, kam je dal svoja ušesa, ki se ne vidijo izpod očetovega širokokrajnika; Janežek se pa nič ne zmeni in stopa široko skozi vao. Pa "prsti"? Palec je radovednež, kazalec porednež, kaj so pa ostali, lahko vidite sami v knjižici, kjer so prsti tudi naslikani.

"Sviga sviga, čez dva praga", to je pa metla, kaj ne? Ej, kako žuga porednim otrokom, da bo švignila mednje, a hudi mošek, krepki Jošek jih bo odnesel v smeteh. Seveda to velja le za eni strani, na drugi strani pa bi

Italijanski fašizem je že občutljiv

Ko so sklepali generali in velekapitalisti mir, so razmeroma malo vpoštevali kolonialne interese Italije, ker je Italija imela v svetovni vojni majhne zasluge zanje. Italijani so mislili kot šovinistični fantasti, da je vir njih sreče Trst, Pulj in Dalmacija, to je severozahodno obrežje Jadranskega morja, ker s tem zasedejo izhod na morje prebivalcem srednjega Podonavja. To je bila spekulacija, pri kateri Italija ni mislila na kolonije, ne na to, da so predpogoj dobrega gospodarskega razvoja dobri prijateljski odnosi s sosedji, ki zbujejo spoštovanje in zaupanje.

Italija tega načela, odkar jo vodi fašizem, ni spoštovala, marveč je vedno iskala novih konfliktov sedaj s to, sedaj z ono sosedno državo. To je bila kardinalna napaka. Ali z revoltiranjem proti sosedom Italija ne bo korigirala pogodb, ki nasprotujejo njenim imperialističnim interesom, ali celo izpremenila verzajske mirovne pogodbe, marveč se bo le bolj in bolj izolirala iz koncentracije ostalih držav, ker se je pač ogibljuje vsi sosedje, kakor bodočega ježa, dokler ga moralno ne pomandrajo.

S pridobitvijo severozahodnega obrežja Jadranskega morja je postala Italija sicer lastnica obrežja, toda možnost povečanja eksporta preko jadranskih pristanišč je z razpadom močne podunavske države odpadla, ker ni nikogar, ki bi ta eksport ridigiral in subvencioniral. Ako bi hotela Italija ta eksport in import organizirati, bi morala žrtvovati ogromno bogastvo na eni strani, na drugi strani pa bi

OPAZOVANJA

Se nekaj o "plankah."

Danes še par besed o "plan-kah", na katerih stoji demokratski magarac in: magarca jaše Smith.

V Kansas Cityju so tesali "planke" iz lipovine, v Houstonu pa so se modro poslužili bezgovine.

Demokratska platforma je nov dokaz, da je Jackass večji blufar kot elefant. Stara garda odprto priznava, da ne da nič na delavca in farmerja — in ta brutalna odkritost je hvalje vredna. Demokratje pa so zabrenkali na debele strune hlastavstva in obljubili vse mogoče in nemogoče.

Farmerjem so dali dolgo "plan-ko" in tudi delavska "plan-ka" je tri palce daljša od one iz Kansas Cityja. Nič ne de, če bi bila tudi eno miljo dolga — čim daljša je, toliko bolj je puhla.

Jackass obljubljuje delavcem, da jim priznava princip "kolektivnega pogajanja" in da si lahko sami volijo svoje zastopnike. Imeniten snop slame je to! Ta princip priznava tudi Rockefeller — kadar se hoče pogajati; ali kadar pravi: "Z menoj ne bo nobenega pogajanja" — — — takrat naj pa organizirani delavci gledajo, kje je kdo, da bi se pogajali z njim: Rudarji čakajo že petnaest mesecev na kolektivno pogajanje. . .

Kaj pomaga kolektivno pogajanje, če pa se merodajna oblast ne zmeni, da bi magarce prišla k pogajanju? Te "planke" pa magarac nima kakor tudi slon ne.

Jackass pravi dalje, da se sodišča preveč izrabljajo proti delavcem in treba je omejiti "inžunkšne", izvzemši — tukaj je velika luknja — kadar je očitna škoda na vidiku. Na ta način ne bo nikdar omejitve, kajti vsak delodajalec, ki bo zahteval "inžunkšen", se lahko sklicuje na pretečo škodo od strani stavarjev.

Rudarji radi pozabijo — kot delavci v splošnem — ne vem, če so že pozabili, kako je bilo 1919. leta. Takrat je vladala demokracija s slavnim Wilsonom na čelu. Rudarji so zastavkali meseca novembra in zmaga jim je bila skoro že v rokah, tedaj pa je Wilson odredil, da zverni sodnik Anderson v Indianapolisu izda "inžunkšen" proti rudarjem. Sodnik je zagrozil, da pojdejo vsi voditelji v ječo in blažajna unije se zapleni, če hitro ne prenehajo s štrajkom. Voditelj Lewis je ugnolil koleno in resignirano izjavil kakor tepen kužek: "Proti vladi pa ne moremo stavkati!"

Tako je slavna Demokracija pred devetimi leti zlomila stavko rudarjev in jih oropala za zmago s kolom "inžunkšna". Delavci naj se le zanašajo.

Se eno "plan-ko" imajo in ta je iz amole. Po Ameriki mora zavladati neomejena svoboda konkurence med malimi in velikimi podjetniki. To se pravi: pes mora požreti psa! To, to znači napredek v gospodarstvu! Dočim vsi "trezni ekonomski opazarjajo na dejstvo, da konkurenca spada v ekonomsko divjaško dobo, ko je še vse v kaosu in da napredek v gospodarstvu leži v organizaciji in centralizaciji industrij, bobna demokratski jackass, da je treba iti nazaj v dobo divje konkurence in razdrobljenosti. Nazaj k Jeffersonu! Nazaj k svečam in lesenim plugom!

Kaka sreča nas čaka!

ju skake veverica in vabi dečka s seboj v svoj domek, dočim se kos jezi, ker so mu mravljice vzele skornce.

Mnogo veselega in zabavnega za vsakega otroka najdete v "Dedku Ježu."

Poleg lepih pesmic so v zbirki tudi ljubki lesorezi, ki predstavljajo "Princa Rosana", "Prtilikavce", "Očko Janežka", "Prsti" in "Veverico".

Knjiga stane s poštnino vred 25 centov, in jo otrokom prav toplo priporočam. Dobrodošla bo staršem kot darilce svoji pridni deci, ki se je bo gotovo zelo veselila. "Dedek Jež" se naroča pri "Domček Prijatelja" v Ljubljani, Aleksandrova cesta 7.

C. E. Chastrot—Franc Poljanec

Znamenje zlomljenega meča

"V moderni vojski jih ne omenjajo pogosto," je on brezstrastno odvrnil; "v tej zadevi se pa človek ob ta kleti meč venomer spota."

"Prav, toda kaj je za tem?" je Flambeau godrnjal; "to je po cenil vidno pobarvan dogodek; meč starega meča, ki se je zlomil v zadnji bitki. Vsakdo bi postavil, da ga bodo listi pograbili, kakor so ga v rešnici. Na vseh teh spomenikih in stvareh ga kažejo na koncu zlomljenega. Upam, da me po tem težnjem pohodu niste samo zato vlačili, ker sta dva človeka, ki imata oči za slikarje, videla St. Clareov zlomljen meč."

"Ne," je kriknil oče Brown z glasom, ostrim kakor strel iz samokresa; "toda kdo je videl njegov nezlomljen meč?"

"Kaj menite?" je vzkliknil oni in se ustavil pod zvezdami. Prišla sta nenadoma iz zelenih gozdnih vrat.

"Pravim, kdo je videl njegov nezlomljen meč," je oče Brown trdovratno ponavljal. "Pisavec dnevnika vsekakor ne; general ga je o pravem času v nočnico vteknil."

Flambeau je v mesečini zijač krog sebe, kakor bi zijač v sojca človek, ki ga je zadel nenadna slepota; njegov prijatelj je pa prvokrat z verno nadaljeval:

"Flambeau," je kriknil, "dokazati ne morem, da si sem lovil po grobovih. Prepričan sem pa. Dajte, da pridodnem še eno malenkostno dejstvo, ki vsi to reč na glavo postavljajo. Polkovnik je bil po čudnem naključju eden prvih, ki jih je kroglja zadela. Zadel ga je daleko prej, preden so čete prišle do spopada. Toda St. Clareov meč je videl zlomljen. Zakaj se je zlomil? Kako se je zlomil? Prijatelj, zlomil se je pred bojem."

"O!" je njegov prijatelj dejal z nekakšno izgubljenostjo; "in kje je, prosim drugi kosec?"

"To vam lahko povem," je duhovni točno odvrnil. "V severovzhodnem kotu pokopališča protestantske stolnice v Belfastu."

"Zares?" je oni izpraševal. "Ali ste ali gledat?"

"Nisem mogel," je Brown odvrnil z odkritim obžalovanjem. "Je velik marmornat spomenik vrh njega; spomenik junškemu majorju Murrayju, ki je padel slavno se boreč, v glasoviti bitki pri Črni reki."

Flambeau je bilo videti, se je, kakor galvaniziran, nenadoma zavedel življenja. "Vi menite," je hrupavo dejal, "da je general St. Clare Murrayja sovražil in ga umoril na bojišču, ker...?"

"Vi ste še vedno polni dobrih in čistih misli," je oni dejal. "So bile hujše reči ko to."

"Hm," je dejal viskopraščati mož, moja zakladnica hude domišljije je iscrpana."

Duhovni je bil očividno v dvomu, kje naj začne; nazadnje je pa le zopet dejal:

"Kje bi moder mož skrnil list? V gozdu."

"Oni ni odgovoril. "Če bi gozda ne bilo, bi gozd naredil. In če bi hotel skriti suh list, bi moral narediti suh gozd."

Pa še ni bilo odgovora, in duhovni je pridodajal še mileje in pokojneje:

"In, če bi človek imel skriti mrtvo truplo, bi naredil polje mrtvih trupel, da ga mednje skrrije."

Flambeau je začel nestrpno stopati naprej, kakor da hoče pridobiti izgubljeni čas ali prostor; oče Brown je pa hodil, kakor da nadaljuje zadnji stavek:

"Sir Artur St. Clare, kot sem pravkar dejal, je bil človek, ki jebral svoje sveto pismo. To je bilo njemu usodno. Kdaj bodo ljudje razumeli, da človeku prav nič ne koristi, če bere svoje sveto pismo, ne da bi hkrati bral vsakogar sveto pismo? Tiskar bere sveto pismo zaradi tiskovnih pomot. Mormonec bere svoje sveto pismo in najde mnogo svetosti; krščanski vedež (Christian Scientist) ga bere, pa najde, da nimamo na rok in na nog. Artur St. Clare je bil star angleško-indijski protestantski vojak. In zdaj si pa mi silite, kaj bi to utegnlo pomeni-

ti; in za Boga nikar o tem po poboljšajki ne govorite. To bi utegnulo pomeniti moža, živčega fizično strašno življenje pod tropičnim solncem v orientalski družbi in brez razumevanja ali vodstva prodirajočega v orientalsko knjigo. Seveda je stari zakon rajši bral kakor novega. Seveda je v starem zakonu našel vse, kar je potreboval — pohoto, trinoštvo, izdajstvo. O, še verjamem, da je bil pošten, kakor pač tej reči pravite. Toda kaj je dobrega v moču, ki je pošten v obojevanju nepoštenosti?"

V vsaki vročih in tajinstvenih deželi, v katere je ta mož prišel, je vzdrževal harem, mučil priče, kupičil sramotno zlato; pa gotovo bi ne bil trenil z očmi in bi bil mirno dejal, da je to delal Gospodu v slavo. Svoje lastno bogoslovno znanje dovoljno označim, če vprašam, kateremu gospodu? Vsekakor je te vrste zelo tako, da odpre vrata za vrati v peku in sicer vedno s tesnejše in tesnejše prostoro. To je pravna posledica zločina, da človek se postane vedno bolj in bolj razuzdan, marveč samo vedno bolj in bolj podel. St. Clare se takoj začel dušiti težave podkupovanj in izsiljevanj; in treba je bilo vedno večje in večje blagajne. In za časa bitke pri Črni reki je padel s sveta na svet do tistega prostora, ki ga Dante napravilja za najnižje dno vesolja stva."

"Kaj menite?" je prijatelj vprašal iznova.

"Tote mislim," je duhovni odvrnil in nenadoma pokazal na lužo, zapeteno z ledom, ki se je bleščal v mesecu. "Ali se spominjate, koga je Dante postavil v zadnji, ledeni krog?"

"Izdajavec," je dejal Flambeau, in streslo ga je. Ko se je ozri na nečloveško pokrajino z drevmi, s porogljivimi in skoro nesramnimi obrisi, si je skoro mogel domisljati, da je Dante, duhovni, z glasom zares kakor potok, pa Virgil, ki ga vodi skozi deželo večnostnih grehov.

Glas je nadaljeval: "Oliver, kakor veste, je bil junak kihotskega kova, in bi ne bil dovolil tajnih poslov in vojunov. Toda to stvar so, kakor mnogo drugih reči, naredili njemu za hrbtom. Okrbel jo je moj stari prijatelj Espado; on je bil svetlo oblečeni gladalni, čigar krivica mu je pridobil priimek Jastreb. Narejal se je za človekoljuba na fronti; utri si je pot skos angleško vojsko in nazadnje je svoje prste vtaknil v edinega njenega izkvarjenega moža — hvala Bogu! — tega moža pa na vrhu. St. Clare je bil v nevarni potrebi po denarju, po gorah denarja. Zloglasni rodbinski zdravnik je grozil s tistimi izrednimi odkritji, ki so se kasneje začela, pa prekinila; pripovedi po nečloveških in prazgodovinskih rečeh na Park Line (cesta v sverinjak); o stvarih, ki jih je storil angleški evangeličan, pa so imele duh po človeških šrtvah in hordah sužnje. Denarja je bilo treba tudi hčeri za doto; njemu je bil namreč glas, da je bogat, tako sladek kakor bogastvo samo. Pograbil je zadnjo nitko, zašepetal Braziljanu, in bogastvo se je sgrinjal vanj od sovražnikov Anglije. Pa je še neki drug mož govoril s Espadom-Jastrebom prav kakor on sam. Mrki, jari major iz Ulstra je nekako uganil rešnico; in ko sta počasi hodila skup doli proti mostu, je Murray pravil generalu, da se mora takoj odpovedati, ali pa ga postavijo pred vojno sodišče in ustrelje. General se mu je na videz vdajal, dokler nista prišla do roba tropičnih dreves pri mostu; in tu pri pojoči reki in palmah, v solncu okopanih (sliko lahko gledam), je general potegnul sabljo in jo sunil majorju skos telo."

Zimska pot se je zakrivila preko hrbita in presekalala zmrazil s kruto črnimi oblikami gmovja in goščavja; toda Flambeau si je domisljal, da onstran njega slabotno vidi rob svita, ki ni bil svetloba zvend ali meseca, temveč ogenj, kakor ga sanete ljudje. Opazoval ga je, ko se je povest bližala koncu. (Koncu pripovedi.)

Najzanimivejša dnevnica delovne vesti se v dnevniku "Prosveta". Ali jih čitate vsak dan?

NA PRODAJ
radi boleznih dobrodožja
GOSTILNA
z zidanim poslojem na prometnem kraju prav poceni.
Vprajajte lastnika
L. LONČARIČ
627 Clinton St., Milwaukee, Wis.

NAROČNIKI POZOR!
Znamenje (May 31-28) pomeni, da vam je naročnina potekla ta dan. Ponovite jo ravnobesno, da vam lista ne utavivamo. Ako lista ne prejme, je mogoče vstavljem, ker ni plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče vstavljem vsaj napačnega naslova, pišite nam dopisnico in avditite stari in novi naslov.
Naši zastopniki so vsi državni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.
Naročnina za celo leto je \$6.00 in za pol leta pa \$3.00. Član S. N. P. J. doplačuje \$4.50 na leto, za pol leta \$2.25.
Za mesto Chicago in Cicero je leto \$7.50, pol leta \$3.75, za štano \$6.50.
Za Evrope štano za pol leta 4.50, za vse leto pa \$9.00.
Tednik štano za Evrope \$1.70. Član doplačuje samo 50c na mesec.
Mladinski List štano za celo leto \$1.50.
Naročnino lahko tudi sami pošljete na naslov:
UPRAVNIŠTVO
66 PROSVETA
2657 E. Lawrence Ave.
CHICAGO, ILL.

NAZNANILO.
Društvenim tajnikom in tajnicam se tom potem naznanja, da morajo naznaniti vse spremembe naslovov članov in članic, naslove novih članov, ter imena in naslove odstavljenih, izstopnih in izločenih članov naznaniti upravnštvu Prosveta, da se lahko točno vredi imenik za pošiljanje lista Prosveta. Imena in naslove, katere pošljete glavnemu tajniku ostanejo tam v arhivu in jih upravnštvo ne dobi. Torej je zelo važna, da vsakej pošljete na našli zmo pripravljenih listinah vse naslove upravnštvu Prosveta posebej. Pri vsaki spremembi naslova naj se vselej omeni stari in novi naslov. Upravnštvo nijudno apelira, da društveni tajniki in tajnice to upoštevajo. — Philip Godina, upravitelj.

FAKMA NA PRODAJ
Proda se 119 akrov obsegaajoča farma z vsem poslopjem v dobrem stanju, z vsemi stroji, orodjem, vozovi, konji, krave, kokoši, prašiči in vsami pridelki. Prodaj po zelo niski ceni, radi boleznih in smrti v družini. Več se poizve, ako pišete na naslov: Frank Pirnat, R. R. 1, Millston, Wis.
RAD BI IZVEDEL
za naslov svojega brata Anton Drinovca, doma iz Strževga pri Kranju. Cenjene rojake prosim, ako kateri ve za njegov naslov, da mi to sporoče, če bo pa sam čital te vrstice, naj se mi nemudoma javi. Matgvi Drinovca, Box 111, Century, W. Va. (Adv.)
Agitirajte za "Prosveto!"

ZNIŽANA CENA KNJIG
KNJIŽEVNE MATICE S. N. P. J.
AMERIŠKI SLOVENCI—izvrstna knjiška obsega 632 strani, trdo vezana, vredna svoje cene, štano.....\$2.00
SLOVENSKO-ANGLEŠKA SLOVNICA—selo počuna in lahko razumljiva knjiška za učenje angleščine, z dodatkom raznih koristnih informacij, štano samo.....\$1.00
ZAKON BIOGENEZJE—tolmali naravnih zakonov in splošni zakon, knjiga iz katere zamorete črpati mnogo naukov za telosno in duševno dobro75c
PATER MALAVENTURA—V KABARETU—zanimiva povest iz življenja ameriških franšiskanov, in doživljaj rojaka, izvrstno spopoljena s slikami.....75c
ZAJEDALCI—različna povest in prava ilustracija dolejših sbriga dela življenja slovenskih delavcev v Ameriki.....75c
JIMMY HIGGINS—krajna povest, ki je je spisal sloviti ameriški pisatelj Upton Sinclair, poslovenil pa Ivan Molek60c
KAPISNIK S. KEDNE KONVENCIJE S. N. P. J., 252 strani male vezane, štano samo.....15c
"HERITENICA"—drama v treh dejanjih s prologom in epilogom—male vezane, štano samo.....10c
"INFORMATCH"—knjižica z vsami potrebnimi podatki o S. N. P. J.—selo pripravljiva za štano—štano samo.....10c
Vse knjige skupaj vam pošljemo za \$7.00.
Pišite pošto na:
KNJIŽEVNA MATICA S. N. P. J.
2657 So. Lawrence Ave., Chicago, Ill.

IZVRSTNA PRILIKA
Člani in članice S. N. P. J.
Sedaj lahko dobite list Prosveta vsak dan za celo leto in knjige AMERIŠKI SLOVENCI, vredno \$5.00—ako nam pošljete brez odbitka svote \$7.50.
Ali pa tri knjige: SLOV-ANGLEŠKA SLOVNICA, vredna \$2.00, ZAKON BIOGENEZJE, vredna \$1.50, in PATER MALAVENTURA V KABARETU, vredna \$1.50, skupaj vrednost \$5.00 in dnevnik Prosveta za celo leto za svote \$7.50.
To velja za štano S. N. P. J. za vse stare in nove naročnike. Ne člani plačajo \$9.00.
Lahko dobite pol leta dnevnik Prosveta in skupaj vrednosti za \$2.50 knjige, n. pr. JIMMY HIGGINS, ZAKON BIOGENEZJE, ali pa ZAJEDALCI in HERITENICA in INFORMATOR ako nam pošljete svote \$4.00. Ne člani pošljejo \$4.50. Ali pa za \$2.00 pošljete list Prosveta in knjige JIMMY HIGGINS. Naloni \$3.00.
To vse velja za stare in nove naročnike. Vsej mora poslati celo svoto brez odbitka. Denar in naročila pošljete na upravnštvo na naslov:
Prosveta, 2657 So. Lawrence Ave., Chicago, Ill.
Ime
Naslov
Država..... Čl. država.....
Pošljem \$.....

Miran Jarec:
POLETJE
I.
V naslanjaču si podpira glavo slikar Mihajlo Samonik. Skozi odprto okno mu šepetajo črne daljave brezvezdnate noči in lahna brisavica drsi čez spečo rušo spominov, ki zahajajo za hip kakor prameni njegovih temnih las. — Wien, Praha, Muenchen, Leipzig, Dresden, Berlin, Hamburg, Ruegen... — Veličastna in nešna, divja škrtajoča in kot nočni pogovor valovčeta simfonija — Mrtvi pogledi izstradanih žen v predmestjih, uporni vriski v očeh zasoplih delavcev, molčanjske ladij v pristaniščih, ki so jim na burno dihanje pristi stropi stavkujoči skladiščniki, drdranje avtomobilov mimo bančnih palač, promenadni koncerti ob ribnikih in jezerih, valovi besed, šepetov, vonjav in misli, pošumevanje dreves in krfi, ječanje stopinj po oskih, temečnih ulicah, vzklikanja, vrskanje in tuljenje množice pri demonstracijah in v velikih gledališčih, smrtno spanje cesarskih gradov, skrivnosten šah na borzah, izsogzani obrabi modrijanov, vsevidcev in jasnovidecev — se to je gledal slikar le s telesnimi očmi, njegovi duhovni pogledi pa so se radovali nad sočnim zelenjem travnikov, nad toporjavimi njivami, nad claudeorlainskimi pokrajinami in rafelskim nebom; njegova notranja ušesa so slastno pila svoče pastirskih piščalk, gozdov, ptic, potokov, rek, morja.
Mimo ljudi je šel, kot da ni izmed njih. Celo v strelskih zakopih je bil gluha za rjovečo sver v človeku in od strahotai godbi granat in šrapnelov je sanjal o barvitosti Monetja, Pisarroja, Turneja, Jakopiča in Böcklina. On, ki je vzdrhteval v nadzemskem vzhicju ob veličini Apolona in Atene, on, ki mu je duša tolkral klonila v plemeniti grozi pred Michelangelovo Pieta, pred Rodinovim Balzacom, pred Meštrovčevim Kristom, on, ki se je vznemirjal v slastni drhtavici ob Rembrandtovi Pokrajini z razvalino — ni videl plašno v bodočnost uprtih oči svoje matere, ki so ga prosile: "Kdaj nam boš dal kruha, kruha?" ni silial besed svoje sestre, ki je tiho kopnela po pogovoru z bratom-človekom, on ni vtrepetal pred živo Pieta tolikih od bede razbitanih mater, pred živim Balzacom tisočerih tovarišev, ki so se krčevito izvijali iz brezumnega dna v solnčne višine, on se ni zavedal, da je vse lepši tisti Apolon, ki bi ga izklesal iz svojega telesa, združivši v sebi umetnika s človekom.
Edina vez med zemljo in onostranostjo je bila zanj Zinka, ki se ji je po ilah pretakala kri bogatega trgovca in ugledne, računajoče gospe.
Obrisil njenega telesa so mu bili pritrjeni in zamolki odmevi njegove podzavestne godbe, ki je pljuskala ob bregove prividne večnosti.
Kadar se je za nekaj tednov vrnil domov v to neznanost mestece, so ga vabile vse odličnejše rodbine, ki pa se jim je umetnik za svojo negibnost v kretanjah in zgovornosti oddolžil s slikami, ki jim je v sočno barvitost vili močno čustvovanje. Ker so bile vse slike jasne kot solnčne pokrajine, dehteče kot grmi špankega brega v mesečini in pojoče kot potokci v mraku, so vsi ti ljudje — obilni in oblastni očete, nekoliko romantične matere in radovedne pa vedno se smejoče gospodične — svojega mladega slikarja zelo valjubili in ga čislali, ponašajoč se z njim kot z imenitno redkostjo tega mesta.
Tako je prišel Mihajlo Samonik tudi v družbo pivolaške Zinke, ki jo je bil po naročilu slikal več dni. Čim bolj je umetnina zore-

la, tem jasneje se je umetnik zavedal izpremembe, ki se je polastila vsega njegovega bivanja in povzročila, da je postala ljubka deklica, sijoča iz osadja škrtanih vrtilic — čudovit simbol: boginja blaženega pomirjenja, smehljajoča se iz roščatega morja življenja, tešiteljica in, tolažilica vseh lakajočih in pozabljenih, utelešeno hrepenenje — Mihajla Samonika.
Ko je umetnik slednje dejstvo ugotovil, je odložil čopič in se zagledal v zahajajoče solnce. Zahotelo se mu je zraka, razmaha, daljav. Odšel je v mrak ter se proti svoji navadi vrnil pozno v noči domov.
Ko je še naslednjega dne zvečer moral spet odpotovati, se je prišel posloviti tudi k Lovim in se Zinki opravičil, objubilvi ji, da ji pri povratku gotovo izročil objubljenno sliko.
Pri popoldanski kavi, ki sta jo srebrala v vrtni lopici, ga je gospodična nenadoma vprašala:
"Toda, gospod Mihajlo, povejte mi odkrito, ali ne občutite v svojem življenju nikoli osamelosti?"
"Osamelost? Osamelost v oživljenem nebu, vodi in zemlji?" se je umetnik vzvišeno nasmehnil. "Le kdor ne vidi živih črk, napisanih po vsem vesolju, temu je dolgčas na svetu!"
"Toda," se je obotavljala Zinka, ki jo je nesoglasje med tem kakor odsekanim odgovorom in med njegovo zanjo tako privlačno zunanostjo rasravnotežilo. — "toda... saj vas razumem, gospod Mihajlo; ker sam še mnogo čitala o umetnikih... Kaj mialite o tem izreku?" in odprla je knjigo Čehova. "Umetnik in sploh človek, ki živi umetnosti, bi se ne smel poročiti. Umetnik mora biti prost."
"Gotovo!"
"In tudi vi..." Pogledala ga je prodirljivo.
"Tudi jaz grem to pot!"
Oba sta kakor v zadregi umolknila. Skozi vejevje je lil potokče solnčne svetlobe čez belo roko gospodične Zinke.
Mihajlo je gledal to čudovito igro luči, pozabil na ves razgovor in samo obžaloval, da ne more barvite godbe ohraniti na platnu. Ko se je nehota ozrl dekletu v obraz, je ujel njen v daljave izgubljeni pogled, ki ga je navdal z začudenjem in tiho boleščjo. Prvič jo je videl žalostno.
Ko pa je opazila njegovo molčeče vprašanje, je klonila glavo in hladno izpregovorila:
"Torej ste tudi vi izmed njih? — Umetnik, ki mora biti samotar?"
In še preden ji je mogel začuden slikar pritrčiti, je vstala in rezko vzkliknila:
"Torej veliko sreče, gospod Mihajlo, v tujini... v puščavi... in kadar —"
Naglo se je premislila. Ko mu je podala roko, jo je spreletelo: "Komaj, da se je s prsti dotaknil moje roke. Njegove misli so bogve kje..."
Še mu je dejala: "Pa mi pošljite stiko, kadar jo izgotovite!"
In v hipu, ko sta se razstala, se je boleatno vprašala: "Ali je čutil vso teko želja, ki sem mu jih stisnila v roko? — O — ni jih čutil, ni jih, nikoli jih ne bo!"
Vso noč je prečula. Druga dne ji je odleglo. Tretjega dne pa je podala materi v roko znak sprave in njeni starši so se čudili njeni nenavadni izpremembi, ki jih je silno oveselila, saj so bili zdaj prepričani, da bo bančni uradnik K. vendarli postal njihov zet.
Zinka se je motila, kajti njen slikar je ure in ure po slovesu sanjal o toploti njene roke in se mučil nad zagonetno trpkostjo, ki je bila takrat razlita na njenem obrazu.
(Dolje pripovedi.)

Tiskarna S. N. P. J.
SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA
Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih
VODSTVO TISKARNE APELIRA NA CLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI
Cene zmerné, unijako delo prve vrste. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
Pišite po informacije na naslov:
S. N. P. J. PRINTERY
2657-59 So. Lawrence Avenue
CHICAGO, ILL.
TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA UST MENA POJASNILA